

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Wstęp

Populacja dzika w Europie i Polsce od szeregu lat nieustannie wzrasta obecnie krajowa populacja dzika przekroczyła 282 tys. osobników.

Roczne tempo przyrostu populacji pomiędzy 2012 a 2013 rokiem wyniosło 10,2%, a w ujęciu ostatnich 13 lat doprowadziło do ponad dwukrotnego wzrostu liczebności populacji.

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Wpływ na populacje dzika:

Czynniki przyrodnicze:

- produkcja rolna
- klimat
- liczebność populacji
- choroby
- struktura socjalna

Czynniki społecznoetyczne:

- regulacje prawne
- wysokość szkód w płodach i uprawach rolnych,
- dokarmianie dzików,
- wykonywanie założonych planów łowieckich

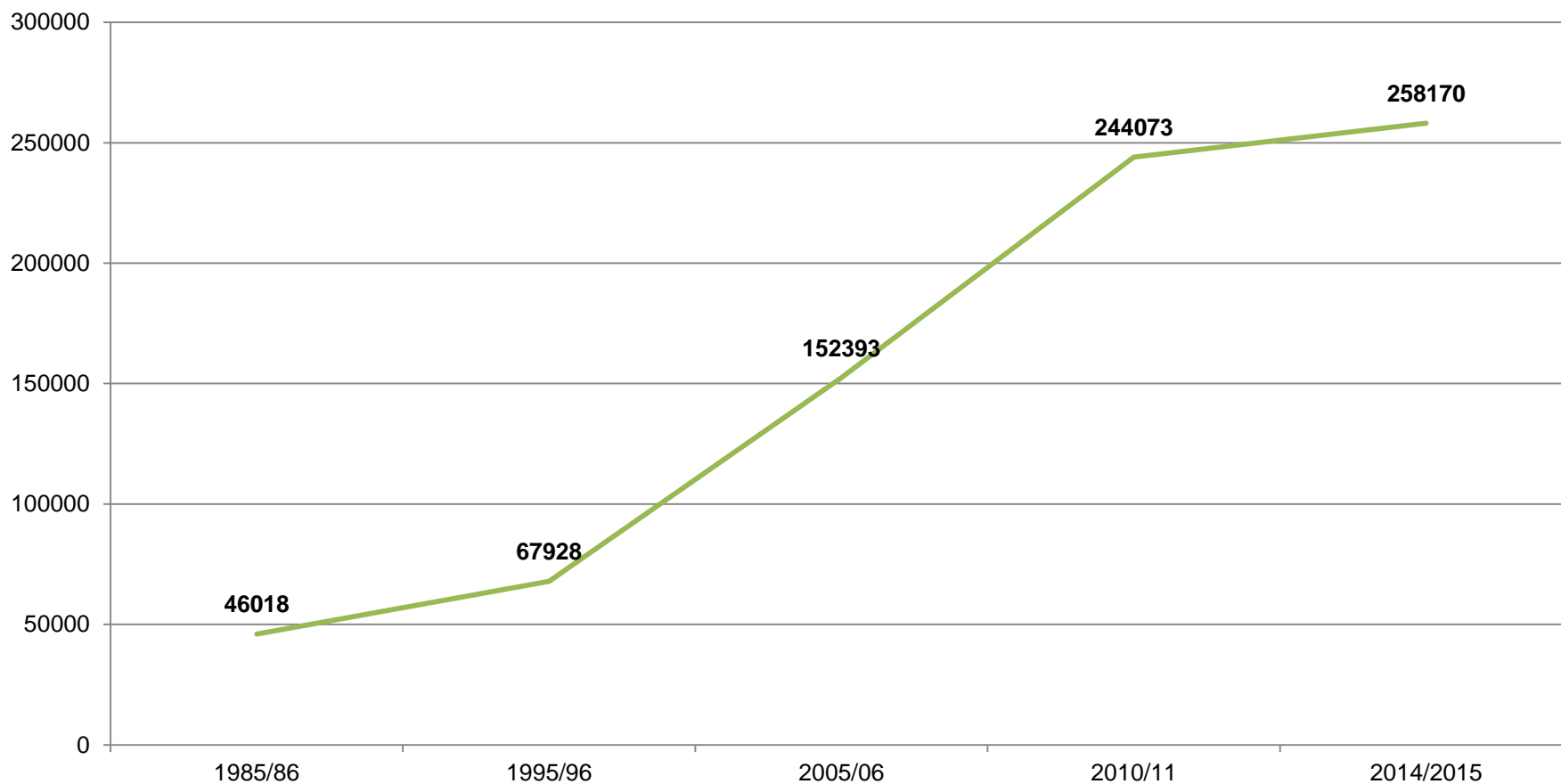

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Populacja dzika

Dzik - liczebność populacji w kołach łowieckich

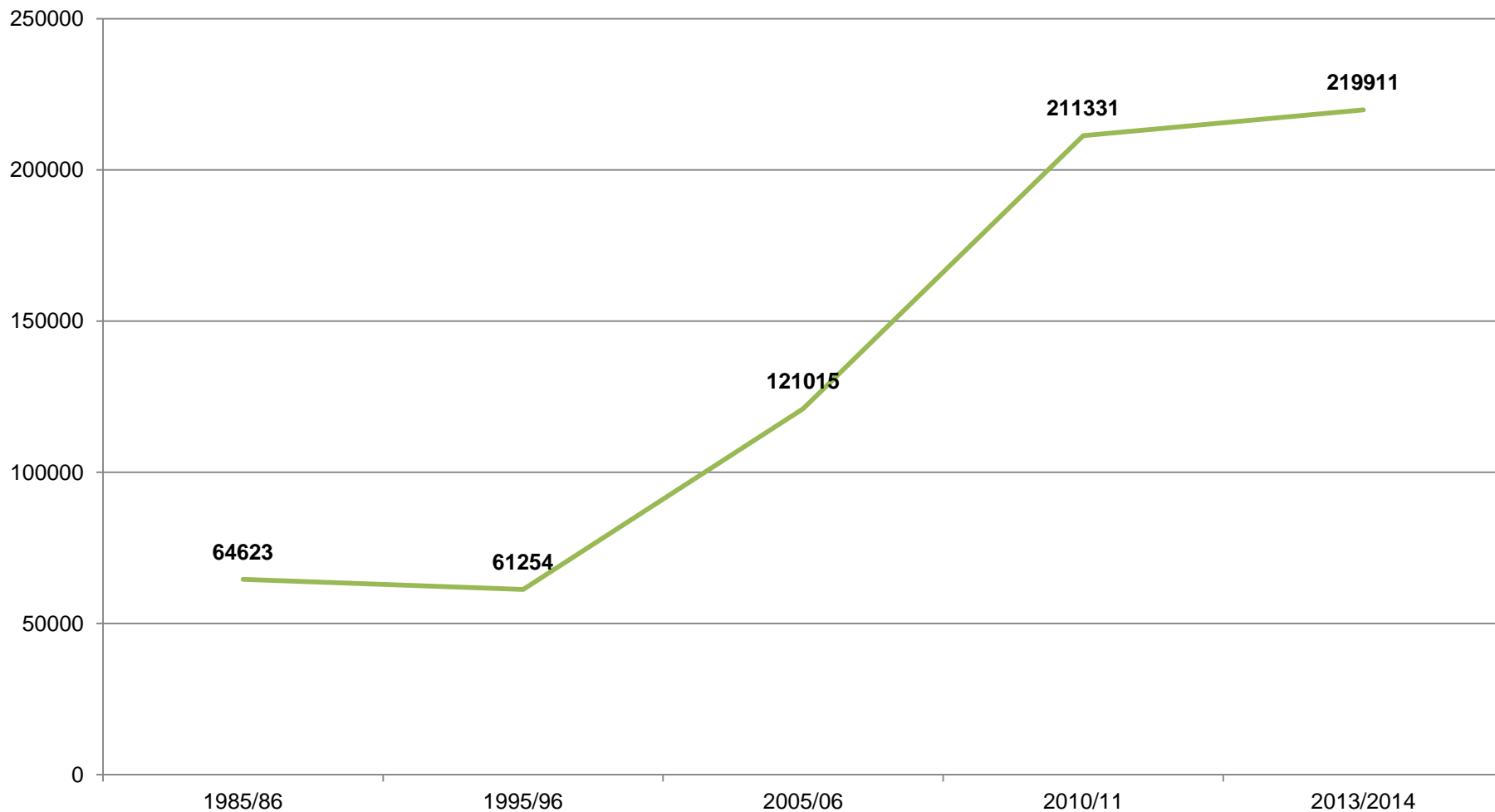

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Populacja dzika

Dzik - pozyskanie w kołach łowieckich

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Populacja dzika

Rok gospodarczy	Powierzchni obwodów łowieckich	Liczebność populacji dzika	Zagęszczenie na 1000ha	Zagęszczenie na 1km ²
1999/2000	25277300	118300	4,68	0,47
2008/2009	25347200	173500	6,84	0,68
2009/2010	25212800	251000	9,96	1,00
2010/2011	25335800	249900	9,86	0,99
2011/2012	25369100	267800	10,56	1,06
2012/2013	25401800	255800	10,07	1,01
2013/2014	25506500	282204	11,06	1,11

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Populacja dzika

Województwo	Powierzchni obwodów łowieckich	Liczebność populacji dzika na 10 marca 2013r.	Zagęszczenie na 1000ha	Zagęszczenie na 1km ²
Dolnośląskie	1595400	26835	16,82	1,68
Kujawsko-pomorskie	1501300	12475	8,31	0,83
Lubelskie	2105500	17804	8,46	0,85
Lubuskie	1056700	20391	19,30	1,93
Łódzkie	1568900	8249	5,26	0,53
Małopolskie	1131400	6158	5,44	0,54
Mazowieckie	2998900	18798	6,27	0,63
Opolskie	754600	11171	14,80	1,48
Podkarpackie	1211200	10833	8,94	0,89
Podlaskie	1667400	14376	8,62	0,86
Pomorskie	1630400	20492	12,57	1,26
Śląskie	926400	9719	10,49	1,05
Świętokrzyskie	1037000	5366	5,17	0,52
Warmińsko-mazurskie	2063700	30153	14,61	1,46
Wielkopolskie	2427200	28061	11,56	1,16
Zachodniopomorskie	1830500	41323	22,57	2,26
Polska	25506500	282204	11,06	1,11

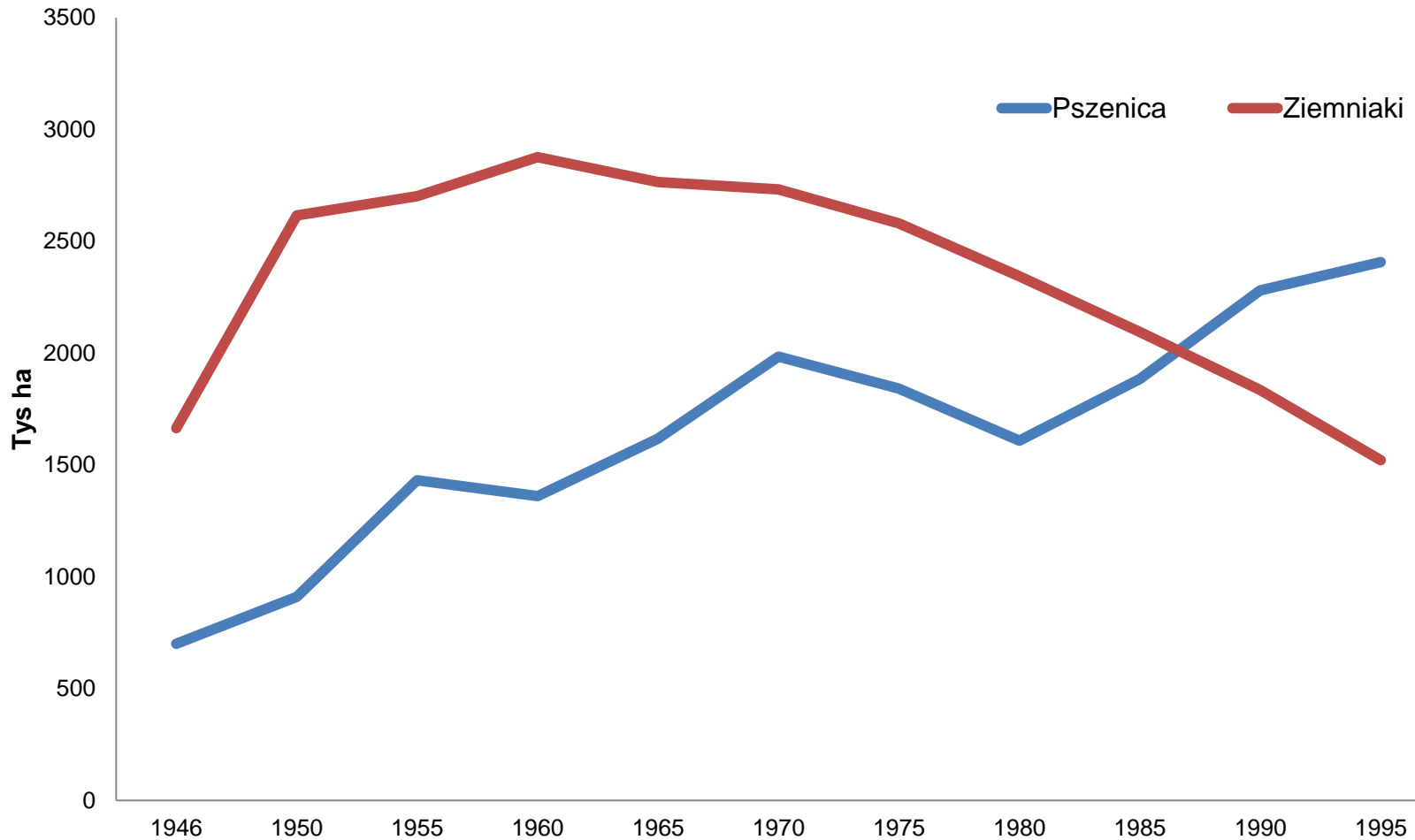

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Rolnictwo

Powierzchnia zasiewów

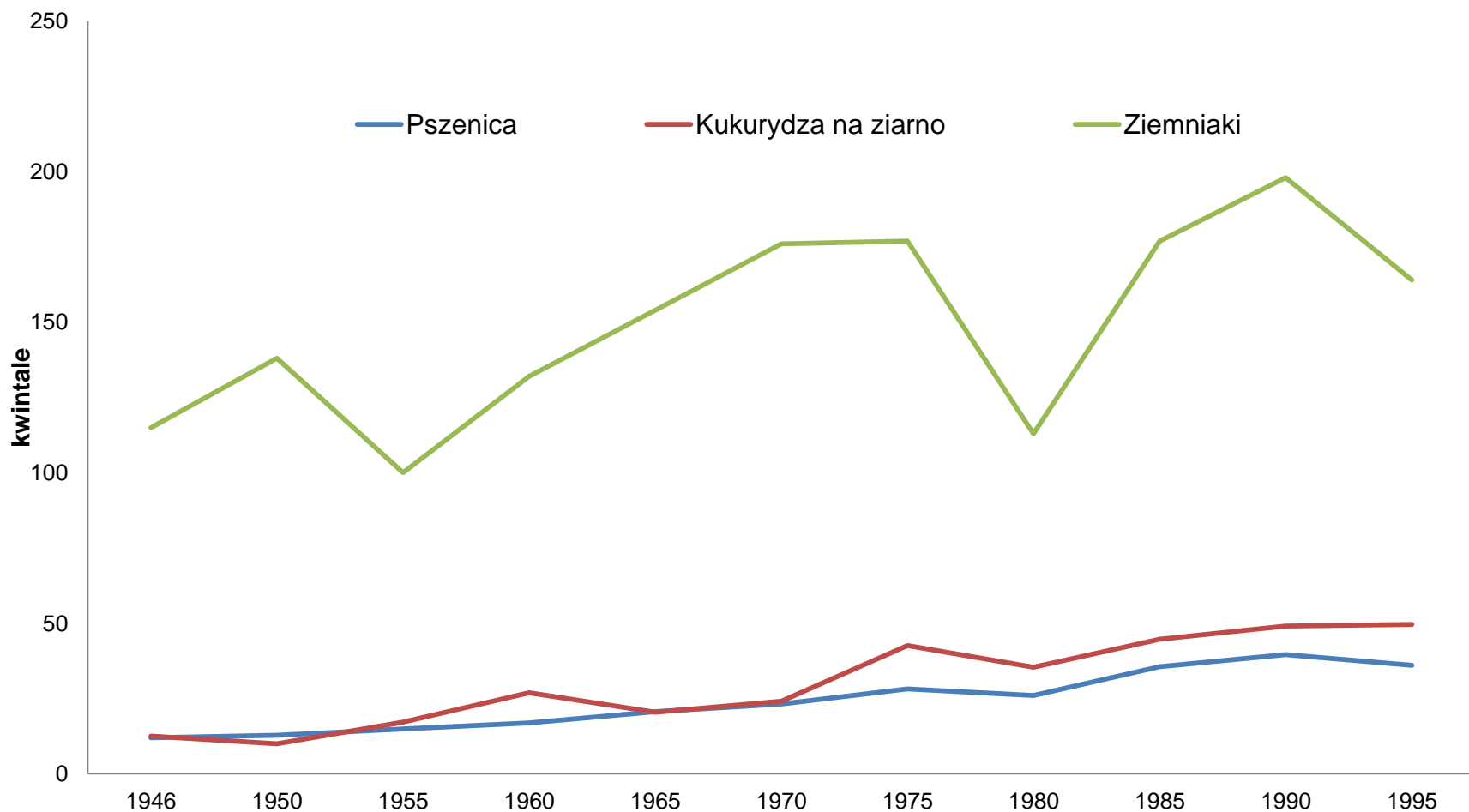

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Rolnictwo

Plony

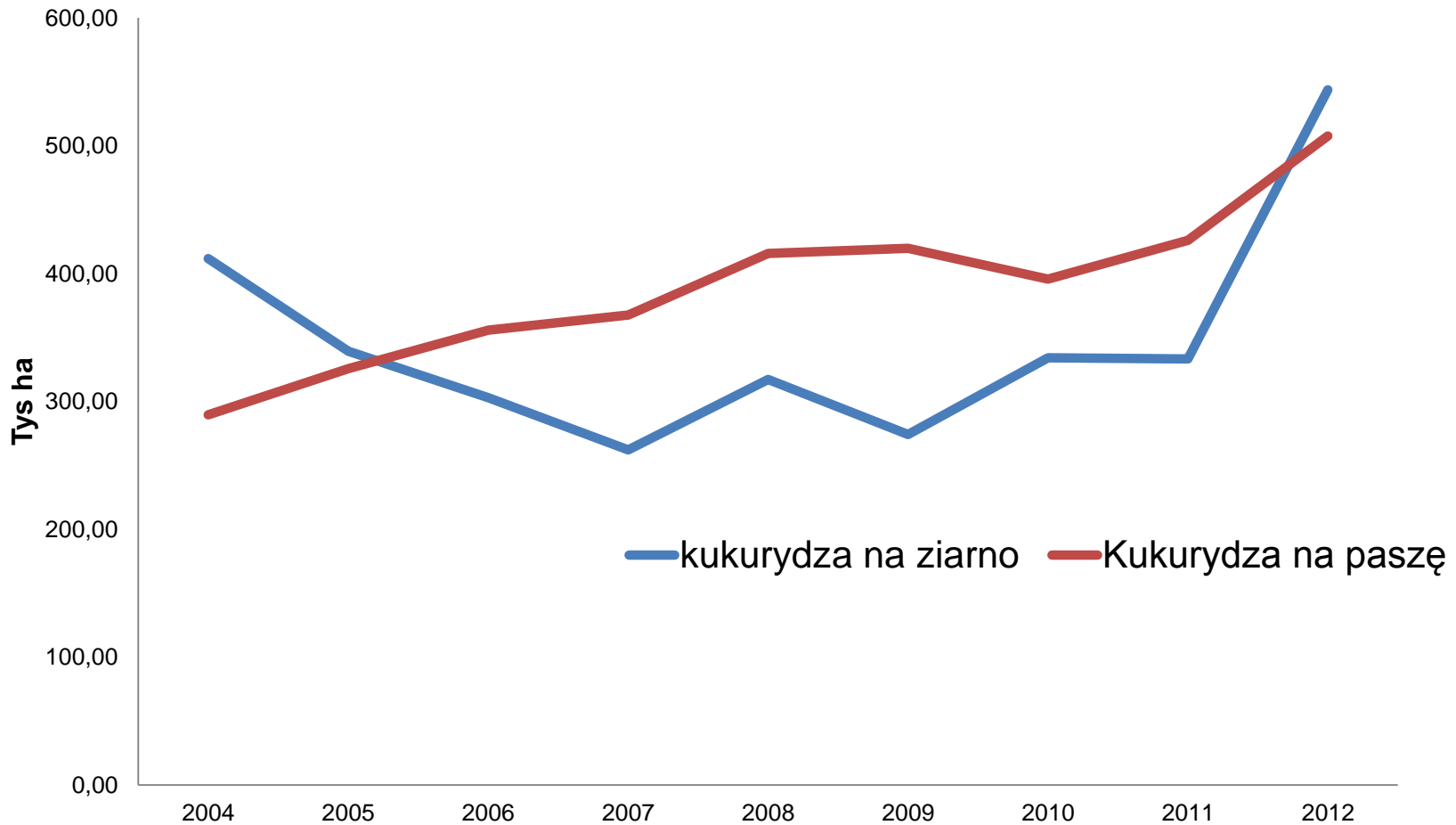

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Rolnictwo

Powierzchnia zasiewów

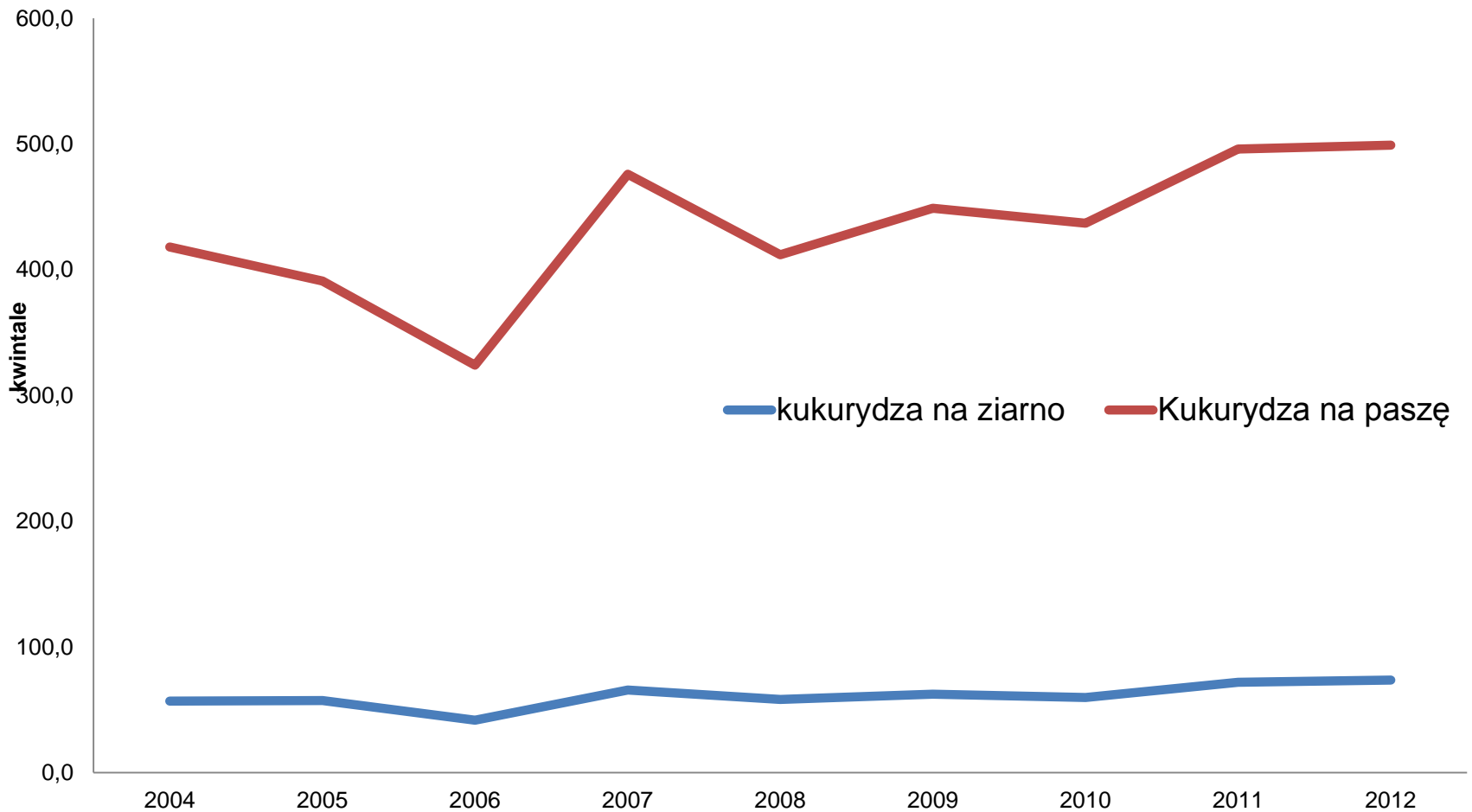

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Rolnictwo

Plon z ha

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Dane o planowaniu i wykonaniu RPŁ

Rok	Okręg	Plan odstrzału początkowy	Plan odstrzału końcowy	Zmiana planu, %	Odstrzał	Wykonanie %	Wykonanie %
Bielski	2011/12	1835	1938	5,6	1187	65	61
Bielski	2012/13	1530	2215	44,8	1925	126	87
Bielski	2013/14	2369	2663	12,4	1841	78	69
Jeleniogórski	2011/12	5117	5117	0,0	2767	54	54
Jeleniogórski	2012/13	4590	4972	8,3	3751	82	75
Jeleniogórski	2013/14	5208	5604	7,6	4403	85	79
Katowicki	2011/12	5930	5991	1,0	3664	62	61
Katowicki	2012/13	5307	5991	12,9	5060	95	84
Katowicki	2013/14	6372	6535	2,6	4490	70	69

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Dane o planowaniu i wykonaniu RPŁ

Rok	Okręg	Plan odstrzału początkowy	Plan odstrzału końcowy	Zmiana planu, %	Odstrzał	Wykonanie %	Wykonanie %
Kielecki	2011/12	3085	3138	1,7	1541	50	49
Kielecki	2012/13	3165	3319	4,9	2077	66	63
Kielecki	2013/14	3723	3871	4,0	2514	68	65
Legnicki	2011/12	5361	5447	1,6	3295	61	60
Legnicki	2012/13	5056	5397	6,7	4195	83	78
Legnicki	2013/14	5574	5917	6,2	4832	87	82
Łódzki	2011/12	1371	1446	5,5	652	48	45
Łódzki	2012/13	1305	1402	7,4	865	66	62
Łódzki	2013/14	1540	1648	7,0	1164	76	71

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Dane o planowaniu i wykonaniu RPŁ

Rok	Okręg	Plan odstrzału początkowy	Plan odstrzału końcowy	Zmiana planu, %	Odstrzał	Wykonanie %	Wykonanie %
Opolski	2011/12	10823	10758	-0,6	7391	68	69
Opolski	2012/13	9123	9890	8,4	8092	89	82
Opolski	2013/14	10069	11126	10,5	9378	93	84
Piotrkowski	2011/12	2825	2847	0,8	1763	62	62
Piotrkowski	2012/13	2620	2692	2,7	1834	70	68
Piotrkowski	2013/14	2957	3276	10,8	2602	88	79
Sieradzki	2011/12	2261	2277	0,7	1047	46	46
Sieradzki	2012/13	2012	2057	2,2	1051	52	51
Sieradzki	2013/14	1928	2043	6,0	1426	74	70

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Dane o planowaniu i wykonaniu RPŁ

Rok	Okręg	Plan odstrzału początkowy	Plan odstrzału końcowy	Zmiana planu, %	Odstrzał	Wykonanie %	Wykonanie %
Wałbrzyski	2011/12	6370	6376	0,1	3708	58	58
Wałbrzyski	2012/13	5228	6110	16,9	4920	94	81
Wałbrzyski	2013/14	6682	6697	0,2	4611	69	69
Wrocławski	2011/12	10601	11048	4,2	8185	77	74
Wrocławski	2012/13	10784	11911	10,5	9509	88	80
Wrocławski	2013/14	12057	13037	8,1	9454	78	73

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Planowanie łowieckie

Model populacji dzika				Locha = 7 warchlaków		
	I rok			II rok		
	A	B	C	A	B	C
Warchlak	100	50	60	70	315	455
Przelatek	80	60	50	100	50	60
Locha	10	45	65	50	75	90
Odyniec	10	45	25	50	75	50
Razem	200	200	200	270	515	655
			Przyrost:	35%	257,50%	327,50%

Przyrost (A) = 10 loch x 7 warchlaków od lochy = 70

Lochy (A) = przelatki/2 (rozkład płci 50/50% = 40+10)

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Regulacje prawne w zakresie zarządzania populacją dzika

Prawo powszechnie obowiązujące:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 roku w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne (z późn. zm)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 marca 2005 roku w sprawie szczegółowych warunków wykonywania polowania i znakowania tusz (z późn. zm)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 listopada 2007 roku w sprawie rocznych planów łowieckich i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych (z późn. zm)

Prawo wewnątrzorganizacyjne:

Uchwała NRL nr 36/2013 z dnia 25 kwietnia 2013 roku

– dzik nowelizacja zasad selekcji osobniczej i populacyjnej.

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Uchwała NRŁ nr 36/2013 z dnia 25 kwietnia 2013 roku – Dzik nowelizacja zasad selekcji osobniczej i populacyjnej.

Struktura płciowa

Należy dążyć do uzyskania struktury płci u dzików dorosłych w proporcji co najmniej 1:1, lub z niewielką przewagą osobników męskich.

Zagęszczenie

Trudno jest wyznaczyć optymalne, czy dopuszczalne wskaźniki zagęszczenia populacji, o tym bowiem decyduje przede wszystkim poziom szkód w uprawach rolnych, limitujący możliwości finansowe dzierżawców lub zarządców obwodów łowieckich. **Z punktu widzenia ochrony lasu zagęszczenie powinno być nawet wysokie**, gdyż szkody w drzewostanach są minimalne, a dzik jest przede wszystkim bioindykatorem zagrożenia lasu przez niektóre owady oraz w znacznym stopniu może ograniczyć ich gradacje.

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Przyrost zrealizowany

W naszych warunkach przyrost zrealizowany wynosi od **50 do 200% stanu** wiosennego populacji, (choć bardziej poprawnym określeniem byłoby – stanu przedrodzicznego, gdyż wyproszenia zdarzają się często już zimą). Dolny wskaźnik przyrostu dotyczy wyłącznie niektórych terenów o surowych warunkach klimatycznych i występowaniu dużych drapieżników, tzn. przede wszystkim wilka. Przy ustalaniu planu pozyskania dzików w danym roku należy również uwzględnić lokalny wskaźnik śmiertelności wskutek ciężkich warunków zimowych. **Wysokość rocznego pozyskania należy planować na poziomie przyjętego wskaźnika przyrostu zrealizowanego.**

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Struktura pozyskania według grup wiekowych (w populacji ustabilizowanej):

- warchlaki 40 – 60%
- przelatki 20 – 40%
- **dziki starsze niż 2-letnie (lochy i odyńce) do 20%**

Ustalenia dodatkowe

1. Zaleca się oszczędzanie mocnych przelatków, które np. w roku nasiennym dębów i buków mogą późną jesienią osiągnąć masę tuszy 60 – 70 kg.
2. Konieczne jest wprowadzenie zasady oszczędzania wycinków, które nie mogą jeszcze prezentować prawie żadnych wartości trofeowych.
3. W trudnych warunkach środowiska i presji wilka dopuszcza się inną strukturę odstrzału wynikającą z rzeczywistej struktury wiekowej dzików.
4. **W rejonach o wzmożonym przyroście populacji, pozyskanie warchlaków i przelatków traktować łącznie, tj. do 80% puli odstrzałowej.**

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Wysokość szkód w płodach i uprawach rolnych,

ODSZKODOWANIA ŁOWIECKIE – Dane GUS					
WYSZCZEGÓLNIENIE	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013
	w tys. zł (ceny bieżące)				
O G Ó Ł E M	55535,0	49513,9	57376,2	56998,0	68263,4
PGL Lasy Państwowe	10238,0	9011,0	9939,6	9887,5	11298,4
Agencja Nieruchomości Rolnych	244,0	157,9	586,6	388,5	–
Polski Związek Łowiecki	45053,0	40345,0	46850,0	46722,0	56965,0

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Wysokość szkód w płodach i uprawach rolnych,

PGL Lasy Państwowe wypłacają – 16,4% odszkodowań za szkody powodowane przez zwierzynę w płodach i uprawach rolnych

Liczba obwodów łowieckich w dzierzawionych przez koła łowieckie: ok. 4700

Liczba obwodów łowieckich w zarządzie Lasów Państwowych: 232 (4,7% wszystkich obwodów w Polsce)

Powierzchnia obwodów kół łowieckich w Polsce: 25 506,5 tys. ha, w tym lasy zajmują powierzchnię 7 708,8 tys. ha (30,2%)

pozostających w zarządzie Lasów Państwowych: 1 853,5 tys. ha w tym lasy zajmują powierzchnię 1 144.9 tys. ha (61,7%)

Lasy Państwowe pozyskują:

Jeleni – 19%

Danieli – 27%

Saren – 7%

Dzików – 9%

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Wysokość szkód w płodach i uprawach rolnych w kołach łowieckich,

W łowieckim roku gospodarczym 2013/2014 było:

Protokołów ostatecznych szkód – 65 175

Powierzchnia zredukowana – 30 475 ha

Kwota wypłaconych przez dzierżawców odszkodowań - 62 475 681,77 zł

Średnia kwota odszkodowania na jedną szkodę – 958,58 zł

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Problemy światopoglądowe i etyczne

1. Wybiórcze wykonywanie zatwierdzonych planów łowieckich - oszczędzanie loch w kołach łowieckich !
2. Oszczędzanie samic w tym system kar i zakazów w kołach łowieckich (polowania zbiorowe, kary finansowe i materialne itp.)
3. Preferowanie odstrzału męskich przelatków
4. Sztuczne zaburzenie struktury płci w populacji, poprzez celowy odstrzał samców
5. Sztuczne zaburzenie struktury wiekowej populacji, poprzez odstrzał w większości młodych osobników
6. Nadmierne dokarmianie dzików w okresie zimowym, a w skrajnych przypadkach przez cały łowiecki rok gospodarczy

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Epizoocje (na przykładzie ASF, CSF)

EFSA (*European Food Safety Authority*) w dniu 18 marca 2014 r. opublikowała opinię naukową w sprawie oceny ewentualnych środków mających na celu zapobieżenie introdukcji ASF oraz rozprzestrzenieniu się wirusa za pośrednictwem dzików. Z przedmiotowej opinii wynika, że:

- **Drastycznego ograniczenia populacji dzika w Europie nie dało się osiągnąć w drodze polowań (ew. stosowania pułapek);**
- Działania mające na celu depopulację dzików mogą doprowadzić do adaptacji zachowania dzików, kompensacyjnego przyrostu populacji oraz napływu dzików z terenów otaczających;
- Wzmożone polowania/depopulacja nie ograniczą ryzyka introdukcji ani rozprzestrzeniania ASFV;
- Wzmożone polowania/depopulacja mogą doprowadzić wręcz do zwiększenia ryzyka rozprzestrzeniania ASFV - intensywne polowania dzików prowadzą do rozpraszania się grup oraz pojedynczych osobników.;
- **Zamiast stosować depopulację należy utrzymywać wielkość populacji i dynamikę zmian jej wielkości na stałym poziomie.**

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Epizoocje (na przykładzie ASF, CSF)

EFSA (*European Food Safety Authority*) w dniu 18 marca 2014 r. opublikowała opinię naukową w sprawie oceny ewentualnych środków mających na celu zapobieżenie introdukcji ASF oraz rozprzestrzenieniu się wirusa za pośrednictwem dzików. Z przedmiotowej opinii wynika, że:

- **Sztuczne dokarmianie dzika może raczej zwiększyć niż ograniczyć ryzyko rozprzestrzenienia się ASF;**
- Ustawiane ogrodzenia mogą ograniczać przemieszczanie się dzików, niemniej brakuje danych nt. wykonalności takiego przedsięwzięcia. Konieczne jest zdobycie dokładniejszych danych nt. rozmieszczenia przestrzennego populacji dzików w celu wskazania obszarów, na których celowe i możliwe by było zastosowanie ogrodzeń jako jednego z elementów całokształtu działań zapobiegawczych;
- **Ustalenie wielkości progów zagęszczenia populacji dzików, przy których możliwa jest introdukcja, rozprzestrzenianie się oraz utrzymanie się ASF w populacji dzików jest w zasadzie niemożliwe**

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Epizootycje (na przykładzie ASF, CSF)

Afrykański Pomór Świń (ASF):

Okres obowiązywania restrykcji po stwierdzeniu ASF minimum 3 lata od ostatniego przypadku

Realny czas obecności choroby w Polsce 10-15 lat

Planowane środki zapobiegawcze:

- Zmniejszenie zagęszczenia dzików na terenie zachodniej i centralnej Polski
- Zakaz polowania na dziki w całej Polsce przez osoby utrzymujące świnie
- Eliminacja przydomowych hodowli świń w terenach zagrożonych
- Wprowadzenie ograniczeń w polowaniach na terenach objętych restrykcjami i terenach ochronnych

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Jak planować pozyskanie?

Na określenie limitów pozyskania w RPŁ wpływ ma szereg czynników:

- Poziom szkód łowieckich i jego zmiany względem poprzednich sezonów – czynnikiem decydującym jest powierzchnia zredukowana, uszkodzona przez zwierzynę, a nie kwota wypłaconych odszkodowań
- Wykonanie poprzedniego RPŁ – w poszczególnych grupach wiekowo-płciowych
- Struktura płci w populacji
- **Założony cel hodowlany w WŁPH**

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Jak określić przyrost zrealizowany?

- Skuteczna ocena przyrostu zrealizowanego w populacji dzika jest wyjątkowo trudna przed sezonem polowań, z uwagi na nieznane warunki atmosferyczne w okresie proszenia się loch
- W celu wyliczenia zakładanego przyrostu należy z możliwie największą dokładnością określić liczbę loch oraz przelatków
- Należy założyć że w grupie przelatków stosunek płci wynosi 50/50
- Planując przyrost trzeba zachować rezerwę na loszki przelatkowe, które także przystępują do rozrodu.

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

W rejonach o nadmiernym zagęszczeniu dzika należy:

- Dokonać zmiany świadomości i mentalności w kołach łowieckich w zakresie celowego odstrzału loch
- Zlikwidować system kar finansowych, materialnych i wewnątrzorganizacyjnych za odstrzał loch
- Doprowadzić do optymalnej struktury płci w populacji - 50/50

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

Podsumowanie:

1. Zmieniająca się struktura upraw rolnych, w szczególności kukurydzy wpływa istotnie na stan populacji dzika w Polsce i wzrost szkód wyrządzonych przez dziki w uprawach rolnych.
2. Na dynamikę populacji dzika istotny wpływ mają warunki zimowe i intensywność dokarmiania w tym okresie, baza żerowa oraz struktura pozyskania.
3. Rozmiar rocznego pozyskania dzików należy zweryfikować w oparciu o ocenę stanu populacji po zakończonym sezonie i przebytej zimie (ewentualnie zwiększać RPŁ)

Populacja dzika - funkcjonowanie i zagrożenia

---

4. Wprowadzane ograniczenia przy pozyskaniu dzików w związku z groźbą wystąpienia ASF uniemożliwiają wykonanie rocznego planu odstrzału dzików i wzrostu populacji oraz jego nadmiernego zagęszczenia
5. Siłą napędową rozmiaru użytkowania populacji dzików jest przede wszystkim konieczność wypłacania odszkodowań za szkody w płodach i uprawach rolnych.
6. W pozyskaniu preferowane są sztuki możliwe do zagospodarowania w ramach „użytku własnego”.

